

Kasbiy yetuklik-muhim omil sifatida

Nazarova Sohiba Abdumuminovna

Namangan viloyati To'raqo'rg'on tumani 45-maktab psixolo

Annotatsiya: Zamonaviy dunyoda kasb - bu maqsad emas, balki o'z ijtimoiy-iqtisodiy muammolarini hal qilish vositasi, yo'li. Zamonaviy dunyoda ikkinchi, uchinchi va har qanday ta'limni olish juda oson ekanligi bejizga emas. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida" gi qonunining qabul qilinishi bilan oila va ta'lim muassasalari o'rtasida teng, ijodiy, manfaatli o'zaro hamkorlik uchun zarur shart-sharoitlar paydo bo'ldi.

Kalit so'zlar: tashabbuskor, malakali, shaxsiy qaror, kasbiy ta'lim, ehtiyojlar, motivlar, qobiliyatlar, ilmiy tadqiqotlar.

Yoshlarning kasbiy o'z taqdirini o'zi belgilashi murakkab, ko'p omilli va ko'p qirrali jarayondir. Ko'pgina fanlar bu jarayonning turli jihatlarini bilan shug'ullanadi. So'nggi yillardagi ko'plab ilmiy tadqiqotlar, ilmiy maqola va kitoblar yoshlarning kasb tanlash, kasbga yo'naltirish, mehnat hayotining boshlanishi, hayot yo'llari masalalariga bag'ishlangan.

Bolalik nihoyasiga yetmoqda va hayotning bu buyuk bosqichi, tugashi, shaxsning shakllanishiga olib keladi. Shaxsning yaxlit o'ziga xosligi, dunyoga ishonchi, mustaqilligi, tashabbuskorligi va malakasi yigitga jamiyat o'z oldiga qo'ygan asosiy vazifani - o'z taqdirini o'zi belgilash, hayot yo'lini tanlashni hal qilish imkonini beradi.

O'smirlik davridagi kasb tanlash nafaqat yoshning shaxsiy qarori sifatida amalga oshirilishi hammaga ayon. U hali kelajakdagi hayotining barcha jabhalarini to'liq amalga oshirishga tayyor emas va kattalar, ayniqsa ota-onalarning yordamiga muhtoj.

15-17 yoshda, odatda, kasbiy o'zini o'zi belgilashga tayyorlik yo'q. O'qituvchilar va tengdoshlarning ta'siri minimaldir. Kasblar dunyosi, turli xil faoliyat turlarining tabiati va xususiyatlari to'g'risida xabardorlik ko'pincha kam. O'smirning kasbiy ahamiyatga ega bo'lgan fazilatlar va kompensatsiya imkoniyati kabi tushunchalarni bilishini etarli darajada adekvat deb hisoblash mumkin. Salomatlik holati, ushbu omillar tufayli kasb tanlashda mumkin bo'lgan cheklovlar, o'smirlar odatda oddiygina hisobga olinmaydi. Shu sababli, ota-onalar ishtirok etadigan professional maslahat eng samarali deb tan olinishi kerak.

O'smirlar kasb tanlashda yordam berish, ota-onalar u bilan nafaqat ma'lum kasblarning afzalliklari va kamchiliklarini, shuningdek, ushbu kasblar bo'yicha ta'lim olish imkoniyatlarini muhokama qiladilar. Shu bilan birga, ota-onalar muqarrar ravishda psixologga aylanadilar, chunki o'rta maktab o'quvchisining ehtiyojlarini, motivlarini, qobiliyatlarini ochib berish, ular o'rtasidagi munosabatlarni baholash kerak.

Yoshlarning kasb tanlashi asosan, o'rta maktabdan boshlanadi, shunga ko'ra, o'qituvchilar jamoasi bilan psixologlar oldida turli yoshdagi, jinsdagi maktab o'quvchilarini kasbga qiziqtirish, mehnat qobiliyatlarini rivojlantirish, ichki imkoniyatlarini ishga solish (o'zini-o'zi namoyon etish) kabi muhim vazifa turadi. Bundan tashqari, psixologlar o'quvchilarning aql-idroki, qobiliyatlarini hamda muayyan kasbga yaroqlilik darajasini aniqlash metodlari, usullari, texnologiyasi, shakllari, mezonlari va tarkibiy qismlarini ishlab chiqishlari, shuningdek, bu sohada ilmiy- tadqiqot ishlari olib borishlari zarur.

O'smirlar va ilk o'spirinlarning kasb tanlashi katta hayotiy ahamiyatga ega bo'lgan ham shaxsiy, ham ijtimoiy muammo bo'lganligidan bu jarayonda ota-onalar, jamoatchilik va turli kasb ustalari ham faol qatnashishlari kerak, chunki yoshlar ko'p hollarda kattalarning maslahatlari va tavsiyalarini hisobga olgan holda qat'iy bir fikrga, qarorga kelishlari mumkin.

Shuni ham aytib o'tish o'rinliki, maktab o'quvchilari kasb tanlash borasidagi o'z qarorlarini, ko'pincha, har tomonlama dalillab bera olmaydilar, biroq ularning ko'pchiligi bu masalaga o'ngli ravishda yondashishga intiladilar]. O'quvchilarni kasbga yo'naltirishni

yosh bosqichlarida o'quvchilarda quyidagi mazmunga ega bo'ladi: Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kasbga yo'naltirishdan asosiy maqsad - ularni mehnat, kasb turlari, yo'nalishlari bilan tanishtirib borish va kasb faoliyatiga qiziqishni shakllantirishdan iborat.

Shunday qilib, o'rganib chiqishim natijasida ota-onalarning kasb tanlashga ta'siri juda katta ekanligini ko'rsatdi. Masalan, sub'ektlarning yarmidan ko'pi kasb tanlashda tashqi motivlarga yo'naltirilgan. Ko'pincha kasb yaqin atrof-muhit ta'siri ostida tanlangan. Psixodiagnostika shuni ko'rsatdiki, yuqori sinf o'quvchilari "o'qituvchi" va "shifokor" kabi kasblarni afzal ko'radilar, bu turdagi kasblarning mohiyati va talablari har doim ham o'quvchilarga ma'lum emas. Bundan tashqari, ko'proq e'tibor, yuqori mas'uliyat va ijodkorlikni talab qiladigan kasblar ko'pchilik sub'ektlarning temperamentiga mos kelmaydi.

Xulosa qilib aytganda, Muvaffaqiyatli kasb tanlash - bu ma'naviy qoniqish, o'zini o'zi qadrlash; bu yuqori mehnat unumdorligi, yuqori sifatli mahsulotlardir. Kasb tanlash - bu shaxs va jamiyat manfaatlarining yaqinlashishi, shaxsiy va umumiy manfaatlarning uyg'un kombinatsiyasi mumkin va zarur bo'lgan nuqta hisoblanadi.

FOYDANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Климов Е. А. Как выбрать профессию — М.: Просвещение, 1990. — 158 с.
2. Кудрявцев Т. В. Психология профессионального обучения и воспитания. — М.: МЭИ, 1987. — 143 с.
3. Ратанова Т. А., Шляхта И. Ф. Психодиагностические методы изучения личности. — М.: Педагогика, 1998. — 267 с.
4. Nabijonova D. O'quvchilarni kasbga yo'naltirish psixologiyasi. Toshkent: 2002. -38 b
5. Xaydarov F.I., Xaliliova N.I. "Umumiy psixologiya". - Toshkent: Mumtoz so'z, 2010. - 97 b